

AMBRUS LAJOS

Az örökség (Novella)

Elek Pali alaposan felkészült a hosszú útra. A deszkakuffert, amely szolgált már vele a próbacsendőrségben is, szépen sötétzöldre újra lefestette, biztos zárt tetetett rá, azt fontosnak tartotta az egész család, de a nevét, mint berukkoláskor, fehér olajfestékkel Púpos Domokossal utólag azért nem íratta rá, mert a gazdag, szabad világba készült, nem bakának. Szépen bepakolt gondosan, ahogyan egy obsitos-hoz illik, egy rend vadonatúj gúnyát is tett a kofferba, egy pár olyan lábbelivel, amely nem járt még emberlábba soha. A keményszárú csizmáját, amely a piacon lefelé a lábán nagygazdáson, irigylésre méltóan recsegett-ropogott, nem pakolta fel, az öccsére hagyta, hogy ha az alkalom úgy hozza, teljesen ne hiányozzék ő se a táncteremből. Különben minden úgy ment, mint máshol, csak az édesanyja nem könnyezhette őt meg, örök álmát aludta már az új temetőben a Kalonda alatt. A lányokat elrendezték, mind férjhez adták, úgy kiállítva, hogy azoknak több követelése nem is lehet. Az apjára és az öccsére feleségestől egy rossz szava se lehetett neki se, pénzzé tettek azok, ami körülöttük elkerülhető érték volt, nem dobták őt rongyosan, egy lej nélkül a világ torkába, hogy boldoguljon, ha tud. Kapott annyit, mint illik, az örökség – ahogy van – maradjon az öcsre, csak viseljék gondját az öregnek, s ha eljön az ideje, tisztességesen temetessék el őt is és állíttassanak sírkövet a szülőknek.

Gúnyos, vékony szél vihogott Sárosvápa fölött, bár zeneszó verte fel azon hajnalon a falut.

Az öreg Elek szótlánul kinyitotta a nagykaput. Nem Isten számába való! Meg is érkezett két büszke csikóval a fogatos. Nem vállán egy katona kufferral megy gyalog a legközelebbi vasútállomásra a reggeli vonathoz az ő nagyobbik fia sem, hanem banda kísérettel, mint a lakodalmások. Egy korsó pálinkát tett fel a szekérre a kísérőknek, szárazon búcsúzkodni se lehet.

- Nem ilyen lakodalmat akartam én Palinak...- mormolta, mintha a széllel perelne.

Hanem Isten egyik drága ajándéka a remény.

- Hadd, fűjék! - nézett hosszan ez elvonulók után. – A nóta nélkül mihez kezdhetne ilyenkor az ember? – villant meg a fejében, s tenyere sarkával kitörülte szeméből a könnyet, aztán ment a szekér után a nagy figyelmeztető jelként az útközepén feszülő keresztfaig. Ott várták be egymást a szekerek.

Azon az ősön, betakarodás után a Székely Sóvidékről is többen nekivágtak a nagy víznek, a szívükben a vagyonszerzés reményével. A keresztfától megfordult,

de a kaput, hogy járjon szerencsével az elmenő, csak a kisebbik fia csukta be, miután hazajött azzal, hogy szerencsésen mind felszálltak a vonatra.

- Isten segedelmével! – mondta rekedten, mintha a torkát valami erősen szorítaná.

- Azt üzeni, várjuk, mert hazajön - adta át kötelességtudóan az üzenetet az otthoniaknak a fiatalember, aki az állomásra elkísérte, de a fogatossal ő is visszajött.

Nincs akkora vagyon az egész kerek világon, amelyért felült volna a vonatra a többiek mellé. Pedig az a mozdony erősen nagy munkában volt. Szuszogott, pöfögött, füttyentett is két rövidebb után egy hosszút, mintha büszkén fogadkozna: ő elhordja innen az örökölt nincstelenséget és a nyomort.

Indulhattak zeneszóval, de Elek Pali se várták bandaszóval Amerikában. Megbánta százszor, hogy a pénz ördögére hallgatott, álmában erdőlni a Gyergyóra visszajárt, amely ha akkor neki nagynak tűnt is, de volt annak két határa, az egyik, ahol kezdődött, a másik, ahol végződött, nem úgy, mint annak, amelyikbe fejszével, bottal és fűrészszel ott Amerikában őket erdőt irtani beleállították. Két esztendő után derült ki, hogy őket ott egy akkora folyó őrizte, amelyen nem lőhették volna át isten parittyájával sem. De akkor már késő volt, Tövisről kellett volna a jegyet hazafelé megváltani a székely gyorsra

- Ha az iduló vonat felett azzal jelent volna meg az a jó tündér, amelyik még anyám leány korában a Firtoson lakott, hogy na, te jó táncú Elek Pali, nézd meg jól a kedves hegyeidet, mert lehet, hogy utoljára látod, egyet csak jót énekeltünk volna, mert szégyenszemre leléptem volna én arról a szerelvényről – mondogatta a nagy harcsafűrész túlsó végébe kapaszkodó társának, aki a világ másik feléről jött boldogulni, de úgy meg tudta fenni a fűrészszel, hogy haladt az a fában, mint meleg kés a vajban.

Már a lágérben szövetkeztek. Azért jöttek, hogy pénzt keressenek. Hajtották egymást, mert hazakészültek. Aki nagyon iparkodik, azt fárasztja a sok beszéd. Úgy társalogtak ők, hogy pihenőnek hasították a fát

- Tolmácsol a fejsze, a bot! – vallották, és figyelték a supogást..

Akik így értekeznek, hónapok teltével is csak annyit tudnak egymásról biztosan, hogy a bankban letéve mennyi pénzük van. A jó társ - akivel, már ha gyilkoson üzte magát, haladt - vajon Elek Pali tekintetéből leolvasta-e, hogy nem az a baja az őket fogva tartó, jóllakott, lusta óriáskígyóval, hogy szinte süket-néma, mint ez az erdőirtó világ, hanem az, hogy nincsen abban egy csepp se az otthoni Küküllőből, amelyeket azért fakasztott a tündéraszony, hogy ahol eljárnak, az emberek bánatát jelentsék. Vajon kinek a szájában lesz édes majd az ezen az irtáson termett búzából sült kenyér?

Elek Pali, aki nem levelezett, hanem a szeme, ha lekoppant, otthon járt, nem akarta megkóstolni.

- Iszom én még jó vizet! – fogadkozott, ha felforralta még a levegőt is a fölöttük ájuldozó Nap.

Látta ilyenkor maga előtt a világgá menő óriás gyúrta hegyük lábánál a kékesen csillogó, híres borvízforrást.

- Meg csendül az, mert olyan, mint a szikra! – emlékezett az anyja szavaira később is, pedig - tán kárpótlás fejében - elküldte neki ajándékát a szülőföld.

Az új világ számára Jula asszony férje halva született. Kihalt hamar Amerikában a szép fiatal felesége mellől, még árvát is hagyott.

- Testvér, nekem is van! – adta tudtára a társa -, csak messze. - Nem jöhet – mondta, s annyi változott, hogy a gyermekes apa szemében megnőtt a családossá lett Elek Pali tekintélye. Gyakrabban szólt hozzá, s így biztatta:

- A kölykes macska is jobban egerészik! – jelentette ki ilyenkor, olyan fényesen csillogó szemekkel, mintha a bölcsességet ő maga találta volna ki

Akinek nem volt soha, nem is tudhatja, milyen ronda is lehet a pénzzavar. Mert van olyan formája is annak, amely nem a pénztelenség. Ez öli meg még a tehetséget is. Ha van pénze, minek legyen teremő képzelete? Bocsánat, de annak az emlék már teher, amitől szabadulnia kell. Akkor is, ha nem készültek arról feljegyzések. Egyetlen Elekből se lett kormányzó, se koszorús költő. Paliról csak elkezdtek, hogy valahol neki erősen jól megy. Ennyi elég volt.. Nemcsak ő, de őt is el kellett hogy felejtsek. Az öregot otthon a sógorasszonya forgatta évekig az ágyban, az öccse napszámából temettette el. Panasz nélkül. Igaz, akkor még jobb volt, ha az embernek nincsen külföldön rokona. Még a halottnak is. Hát az öreg Eleket, akinek a halál megváltás volt, se búcsúztatta el az esperes a tékozló fiától, aki a pénzét és a vagyonát – itt: a megbocsáthatatlan bűnt! - csak maga és a hallgatag társa tudja, hogy kivételesen nem kizsákmányolással, hanem nehéz erdei munkával szerezte. Hogy álmában haza-hazaszökött, ez adott neki erőt, mind zúghatott csupa örök keserűséget fülébe az enyészetre ítéltetett dzsungel.

Az ők kezükben volt ugyan a fejsze, a bot és a fűrész, csupa hangoskodó szerszám, de a nagy erdő jóslata Elek Palin beteljesült: mind számolhatta az elején a keresetét, hogy még mennyi hibázik, bizony meg kellett hallgatnia a maguk teremtette, hatalmas búzamezők énekét is, meg kellett kóstolnia az ott termelt búzából sült kenyeret. Ha keserűnek találja, ülhett volna hajóra ő is, miként a társa tette. De nem. A vagyona, bár ott az ilyen gyarapodik, a pénzt Amerikában, amióta van, a pénz csinálja, néha csak eszébe juttatta, hogy az öregek nyugóhelyét a Kalonda alji temetőben szépen faragott sírkő jelöli.

- Maguktól vonták meg az otthoniak – gondolta Elek Pali. - Megpihenhet rajta egy-egy vándormadár, hogy elfújja a nótáját – így az amerikás, amikor már nyíltan megvallhatta, már nem tart attól maga se, hogy egy szép napon hajóra száll. A család másik fele nem lett volna akadály, nem volt a felesége készartó soha, van

annak külön vagyona, nem lesik azok a másét. - A Sándoréét! - Lett világos Elek Pali előtt, aki már biztosan nem jön vissza, hogy meghallgassa a kőkeresztre szálló madár énekét, mert szabadon elhatározta: - Utánam az öcsém örököl.

Sokat tette-vette magát Amerikában az a nagy folyó! De eltelt. Megérték, hogy szabad. Ettől lett Elek Pali nem valódi amerikai újra. Nem fiskálissal, ahogyan ott szokás, saját kezűleg írt levelet, hogy tudják meg otthon is, hogy miként határozott.

Hogy döntött, szinte elkurjantotta magát, mint otthon a táncterem közepén, mert azt hitte, hogy az öccse kétfelé álló fülekkel a háta mögött állt. Megfordult. Csalódottan vette tudomásul, nincsen ott senki.

- A fiúk volt! – mentegetőzött. – A jobbik – ismerte be.

S nem tévedett. Egyszer szóba került, hogy ő is talán próbál, de még előhozni se szabadott többé. Ezért van egyedül a nagyvilágban.

Nagyon szerette volna egyszer Sándorékat boldognak látni.

- Mondák, hogy a menyem nem a leányom – nem tudott az otthontól szabadulni.

- De a Sándor felesége az más. Az a jólelkű asszony a nagy Koszták közül való – ismerte be. Láta, nem hallomás után mondja, hogy szépen gondozta az az anyósát is. – A mi édesanyánkat! Az apánk se láthatott bút!

Nemcsak a kerítést nem fonják kolbászból, de a düledező házak oldalát se disznólábbal támasztják meg Amerikában se. A kóbor állat korgó gyomorral bővílheti a nyájas Holdat, nem sok öröme telik benne, és a nyugtalanság az emberen ott is kiüt.

- Te Pál – szólalt meg a felesége, látta, nem leli helyét az ember. - Ha neked volnék, mondta biztatóan -, én küldenék Sándorénak repülőjegyet. Ki érdemli meg, ha nem ők, hogy itt szétnézzenek.

Mintha erre el kezdett volna járni Elek Paliéknál Amerikában a falon az egyetlen európai, az öreg falióra. Ahhoz a jószághoz mindig nagy türelme volt, ha vele bajlódott a szülei házban érezte magát, olyanon hintázott annak idején nagy mórestesen otthon is az idő.

- Egy kicsit igyekezhethnél! – noszogatta, amint a jegy elment, de az, mintha ellenkezne, még csak nagyobbbat se lódult, mint akinek ideje van.

De nem siette el otthon a dolgot az öccse felesége, a Nagy Koszták közül való Elek Sándorné se. Rég volt már ő szemrevaló menyecske. De Sándort nem küldte akkor se csak úgy a mások nyakára. Olyan gondosan felpakolva érkezett meg, mintha mágnás volna. Még borotvaszappant is hozott magának kerek három hónapra.

- Annak a Margitnak – sopánkodtak -, elment otthon az esze.

S nemcsak Amerikában! Amióta elindult Elek Sándor, ahol kiderült, hogy hova tart, mindenhol értésére adták, minek a nagy cucc. Még a bátyja is, akinek az öröme nagy volt, mosolyogva megjegyezte:

- Attól, te Sándor, azt a dufla pár csizmát utánam hozhattad volna! Már régi? Nem számít! Ahogy mondod, elbírtá volna azt is a gép.

Egy nagy nekirugaszkodással jól elment az otthontól Elek Sándor. Volt is mit mesélniük egymásnak az első napokban. Csak az volt Sándornak a furcsa, hogy együtt vannak, de amint telt, rájött, van ott egy madár is. Rajta fogta. Úgy tesz az is, mintha tőle függne, hogy lesz-e reggel. Aztán egyszer, hogy még kellemesebb, otthoniasabb legyen az ébredés, jó hírral köszönt be a bátyja:

- Pénzes, napszámos munka került - jelentette be - pont neked való!

Sándor a pont neki való napszámért, nem ült volna soha repülőre.

- Az otthon is minden napra kikerült! - mondta csalódottan.

Amerikában is jól távol s magasán kel fel a Nap. Elek Sándor a bátyja szeme látára nem taszíthatta vissza oda, ahonnan jön. Csak a bőröndjére nézhetett, abba rakott volt be szépen megmagyarázva mindent Margit - áldott legyen a két szorgos keze - amire neki szüksége lehet.

Jegye volt. Költőpénzt is adott:

- Ne várd, mint a koldus, senkitől, hogy megszánjon!

Megtanulta jól Elek Sándor, volt ideje rá, hogy nagy legény a nincs. De egy zavaros, nagy víz szorítását nem érezte soha. Nem is azért ült életében először repülőgépre. Napszámos! Volt ő az otthon vagy negyven esztendő. Került munka ilyen, vagy olyan mindig. Idáig ő nem dollárért jött. Ők senki vagyonára se vágnak. Csak azt ne venné el senki tőlük, ami nekik jár! Mert megdolgoztak érte...

Azon a reggelen sokáig nem hagyta magára az öccsét Elek Pali. Mindenről kérdezte, azt is, amit már elmondott az többször. Nem érezte, hogy bocsánatot kellene kérnie, csak azt látta, hogy annak - pedig az életét munkában töltötte el - a napszám felajánlására erősen megváltozott az arca, szigorúbb lett.

- Nem sokat változott - nézte az öccsét. - A fülei csak kiállnak a fejből - állapította meg egy kicsit megnyugodva -, ő a valóságos Elek

Amerika azon a részén a tél hideg volt, a nyár meleg, mint otthon a hegyek között. Csak a szél járása volt más. Nem jegesebb. Csak szabadabb. Ebben megegyeztek.

Az örökséget - amiért odahívta - elő se hozták soha. Pedig nem hiába élte le az életét Amerikában Elek Pál!

De kiért?

- Szép vagyonról lehetett volna szó... - adta elő otthon az asszonynak Elek Sándor, aki azt se hallgatta el, hogy ott Amerikában is megfogadták volna napszámosnak...

- Napszámosnak! - ismételte meg csendben Elek Sándor a legfeledhetetlenebb amerikai élményét. - Annak, te Margit! - bizonygatta

- Ha azt mondanók, hogy rosszak voltak hozzánk, megverne az Isten - szólalt meg erre az asszony. - De az örökség legyen a Pali bátyánk gondja! - mondta a

Nagy Koszták közül való, s a bőröndből a sok tiszta holmit kezdte kirakni. Minden darabot sorra a kezébe vett. Nézegette. Egy darabig ismerős volt.

Abban az esztendőben Mátyás napján a verőfényben megrokkant, vastag hótakaró alatt várta a szép kikeletet, hogy megrázhassa magát, a vetés. Az időjósok korai ébredést ígértek. Elek Sándor otthon állt ki az ereszbe, onnan figyelte úgy délfelé, mint ront neki a világnak a várva-várt hó menésben, ki tudja merre, a sok kicsi patak. Gyermekkorában egyszer ilyenre készített csodamalmot, hogy öröljön egy életrevalónyi örömet.

AMBRUS LAJOS

Csodavárban

Virágos,
szép
álomban
az ég
könnytől
bokrosodik
a gyönyörű
viola.

Virágos,
mély
álomban
minket
csábít
csodavárva
szép ósanyánk
álma.

Hazanéző

Szállás szilon a szánunk alatt,
karácsonyfa-dísz felettünk a nap,
játék a tölgy, s a bundába bújt bokor,
a fagyott nyom életjel ilyenkor.

Nagy, tiszta falut lehetne
építeni Hazanéző mezejére,
fehér köpenyes toronnyal,
kacsalábon forgó palotákkal.

Csigabiga palota,
Jó annak, akinek háza van!

